

Följ med på långsegling över de stora vattnen

Här är vår utbildare Håkan Stenhardts egen berättelse från långseglingen till Skottland förra sommaren. Han ger också svaret på den självklara frågan: Varför ger sig någon vettig människa ut på denna oförutsägbara blandning av dramatiska överraskningar och glädjemen?

I Navis-bladet nummer 1 förra året kunde du läsa om Håkans stolta planer på långsegling till Skottland. Men hur gick det? Här har du svaret från Håkans egen penna. Han skriver:

En liten tant i en engelsk segelbåt frågade: "Varför har alla svenska båtar ett ankare i aktern?"

Jag svarade: "Jo, vi får lägga till vi de flesta öar i skärgården och det är möjligt eftersom vi inte har något tidvatten i Östersjön." Hon funderade fem sekunder: "Inget tidvatten? Så ni kan segla vidare precis när ni har lust?"

Att segla till Skottland var för oss en naturlig utveckling av båtlivet. Norra Nordsjön, Caledonian Canal, Hebriderna på Skottlands västkust och Orkney-öarna norr därom bjuder alla på helt nya erfarenheter. Här är några av de mer spännande och fascinerande och det som gör hela seglatsen till en helt fantastisk upplevelse.

Teknikaliteter

Först så är det nya teknikaliteter att ta hänsyn till, som till exempel tidvatten och dess konsekvenser. En del ställen kan man bara komma in i respektive lämna under vissa tider.

Av vår skotske instruktör fick vi tipset att gå till White Hills som första hamn efter Nordsjön. Liten trevlig ort med skyddad hamn och vettiga restauranger. En dag innan, fortfarande på Nordsjön, gav en djupdykning i hamnboken och tidvattentabellen,

med alla justeringar fram och tillbaka, beskedet att vår båt skulle stå på botten ca tre timmar varje lågvatten. Boken varnade också för att det kunde vara rätt lös botten i den hamnen.

En industrihamn där arbete på grannprämen pågick 15 timmar per dygn fick ge plats åt oss istället. Förresten, hur kan pålningsarbete (bonk, bonk, bonk, bonk) vara tillåtet enligt lag klockan sju på morgonen?

Första slussen in i Caledonian Canal intill Inverness öppnar inte mellan två timmar före och två timmar efter lågvatten. Det är helt enkelt för grunt att köra in. I rätt tid, de två timmarna efter lågvattnet, dök vi upp och frågade på VHF:en om att bli insläppta.

"Tyvärr, några båtar som är på väg ned har fått problem och är försenade. Kan ni vänta en timme?"

Eftersom det inte fanns någon parkeringsplats så ankrade vi i floden. Låter inte så märkvärdigt, även om det duggregnade. En sjömil bred och tio meter per sekund, änsen? Men det var tre knops inströmmande tidvatten. Och vind från andra hållet.

Konkret betyder det att regnet blåser bakifrån in i båten och ner i salongen. Den förtänksamme, som har läst på, inser detta i förväg, och finner användning för ankaret i aktern trots att vi inte är i Östersjön.

Den lilla tanten hade nog aldrig funderat över detta. Önskar att hon varit med.

Stundom prickade vi väl det där hyggligt,

Håkans stolta planer på långsegling till Skottland

stundom klarade vi oss kanske med blotta förskräckelsen. Fram kom vi i alla fall.

Och att öva på detta är i sig ett hyggligt skäl att resa.

Tillika behövde vi ta oss över Nordsjön under vettiga former. Här mötte jag GRIB-filer för första gången, dvs vindprognoser från USA för fem dygn framåt. Vi väntade i Thyborön på ett fönster som skulle ge en resa med snälltågsfart men ändå måttligt skumpig väg.

Första överfarten lyckades väldigt bra, drygt två dygn för en resa som tagit fem för vissa vi pratade med. Hemvägen var lite mindre lyckad såtillvida att en ickeplanerad vindvridning halvvägs skickade oss till Thyborön istället för till Helgoland.

Men, Danmark istället för Tyskland, vadå? Columbus trodde att han var Indien. Vi kunde i alla fall använda samma valuta. För övrigt finns det i hamnen på Thyborön en fullständigt makalös fiskaffär där alla favoriträtter i det närmaste viftar på svansen fast de är filéade. Landade på morgonen och sålda några timmar senare. Torsk, spättor, skaldjur och pilgrimsmusslor – var för sig ett skäl att segla dit.

Den största tidvattenutmaningen valde vi att bara tangera. Pentland Firth, Pentlandssundet på svenska, mellan skotska fastlandet och Orkney-öarna, kan bara passeras under speciella omständigheter. Tidvattnet går igenom med nio knop vid

”neap” och tolv knop vid ”spring”. Där finns fasta virvlar, stående vågor, märkliga vågor och andra vågor.

Ett stort lastfartyg bredvid oss rapporterade på VHF:en till Coastgard att de skulle gå igenom, i fullt dagsljus och vind med strömriktningen som ger de minsta vågorna. ”Är fartyget helt? Har ni flytvästar till alla? Är livflottarna inspekterade? Please, rapportera när ni kommit igenom.”

Eftersom vi kilade upp till Orkney så smet vi ner genom Scapa Flow, den gamla ankarplatsen för brittiska Nordsjöflottan, och undvek det värsta av Pentland. Bara åtta knop ström fick vi. Med oss. Å andra sidan var det en dykare som dog i Scapa Flow dagen innan vi passerade, så allt är väl inte lika enkelt.

Nya platser

Nästa skäl att längsela är de nya platser vi kommer till.

Åke, nybliven pensionär, berättade att han gärna ville se Yttre Hebriderna. OK, sa jag, och köpte en hamnlot för Stornoway på ön S:t Lewis. Långt upp och långt ut. Längst, faktiskt. Det fattigaste hörnet av Storbritannien gissar jag.

En rundtur på ön visade att det odlades ingenting i trädgårdarna, det stod inga bilar utanför husen som var yngre än vad jag är, husen i sig skulle beskrivas av svenska mäklare som med ”uppdämt ytskickrenoveringsbehov”.

Men dom festade.

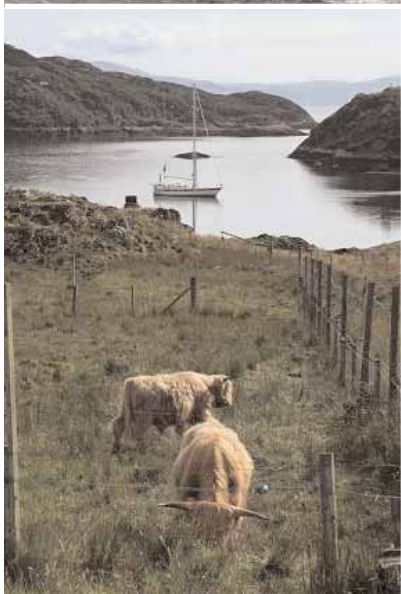
Som på alla mindre öar saknar näringsställen och butiker skyltar. (Jag utfäster hitelön till den som hittar postkontoret på den estniska ön Vormsi utan att fråga.) Alla vet ju var det ligger i alla fall. Efter idogt letande fick vi en eftermiddagspilsner på puben O'Neills i Stornoway, i sällskap med fem andra människor från trakten. En kvällspilsner på samma ställe tog vi med 150 andra människor.

Ett lokalt band bestående av far och två söner, alla iklädda träningsoveraller, höll igång. De spelade skotska säckpipelåtar fast med dragspel, gitarr och trummor. Bakom mig stod en kvinna i sina trettio som hade

målat morrhår på kinderna, fyra på varje sida. Och en svart fläck på nästippen. Hon dansade, som katter ska, med sig själv.

En ny musiker dök upp. Han började sjunga med bandet, en raspig whiskybruten stämma. Han missade i texten och började fabulera, publiken skrattade, bandet stoppade, korrigerade honom och de tog om.

Allt på detta ställe är på riktigt. Ögonen som blickar mot musikerna säger mer om levnadsvillkoren på denna karga ö, så långt från London man kan komma inom Storbritannien, än en hel roman. Glädjen över att få sjunga och dansa är på riktigt. Glädjen över att få dela sitt ursprung och sin kultur med de andra likaså.

Jag upptäckte att jag fått ett glas whisky i min hand av en kvinna jag aldrig sett, och att jag dansade arm i arm runt, runt med en man jag aldrig kommer att se igen.

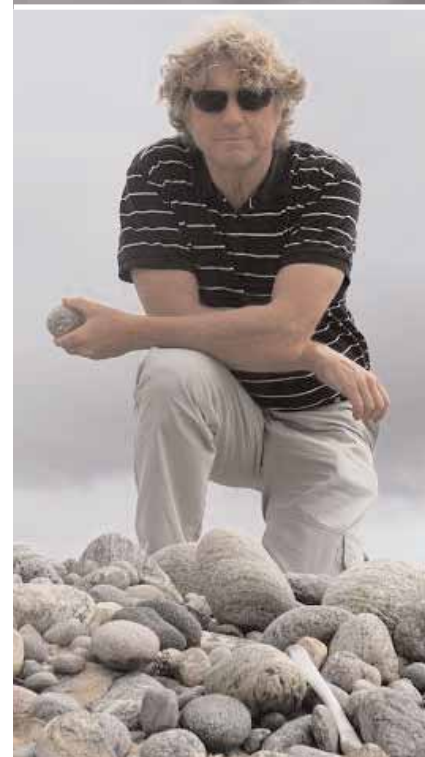
Därefter dök säckpipeblåsarna upp, direkt från ett tapto i stan. De utmanade varandra att spela samma låt. Någon blev upp-tjatad att delta. "Men jag har ju inte spelat

säckpipa på årtal." Sen spelade han för det vilda med de andra.

Om blickarna är romanen så är säckpipemusiken filmen. Åk dit.

Möten

Det sista starka skälet jag vill nämna för långresor till sjöss är alla möten med spän-

nande människor. Ombord hade vi ett antal själar jag aldrig sett förut. Lisa från Ukraina hade aldrig seglat. "Jag börjar med Nordsjön", sa hon uttryckligen. Hon kom ombord i Aalborg och festade ett dygn innan vi gick vidare.

Tillsammans med min fru som kommer från Estland (jo, vi träffades under en segling

dit) sjöng hon ryska visor på fördäck. I duggregnet. Märkligt att höra ett dussin omkringliggande besättningar applådera halv tio på kvällen.

Nattklubbarna och restaurangerna i Aalborg, 23 stycken, ligger perfekt samlade på samma gata. På 300 meter drog vi fint från krog till krog. Utanför stod inkastare i bästa Gran Canaria-stil och delade ut biljetter till en drink. Descartes funderingar om det svåra i att välja blev en realitet.

Men väl ute på havet igen styrde Lisa båten med akkurat i natten mellan oljeplattformarna över Nordsjön. 12 meter medelvind, sträckbog, och bara en liten genua var perfekt. "Håkan, vart ska jag styra?" "Västerut, det är V:et på kompassen." "Aaa, braa, då vet jag!" Så bara gjorde hon det.

Inför utslussning ur Caledonian Canal och segling mot Oban och Isle of Skye kom Jane och Annika ombord. De fick varsin egen hytt när de kom. Jane kom på andra tankar. Hytten sov hon aldrig i. Istället gjorde de bägge garderob där, och skulle dela hytten bredvid. Men eftersom hon inte mädde bra första dagen så låg hon kvar i soffan efter middagen.

Sleepers Corner, vårt förtrollade soffhörn där alla somnar, slog till igen, där blev hon genom natten. Liksom den andra. Tredje natten spände hon upp sin hängmatta på däck mellan toppvantet och genuans skotthorn, la ett täcke under och ett över sig.

Men med den matthet som kommer av att inte sova ordentligt genom nätterna så blir man (dvs hon) ju lite sömning också dagtid. Sittbrunnen, fördäck och Sleepers Corner turades om som sovplatser. Hon var ändå den som påminde om att dra ut seglen efter tio meter från bojen mitt bland 120 andra bojliggare, och styrde genom oskyddad atlantdyning med stor spinnaker.

Andra möten sker med andra seglare. I den första industrihamnen med pålningsarbeten mötte vi Willem och Martina från Holland. Eftersom han såg ut som jag så

konsoliderade vi oss omedelbart som bröder. Och följdes åt runt Skottland, om inte varje dag i varje hamn så ett par gånger i veckan. En middag ombord, ett glas iland, några reservdelar till den andre, lite bus när vi tar oss in på ett kloster som gjorts om till bostäder där vi spelar schack med halvmetreri höga pjäser. Och annat.

Förresten, just i Stornoway snurrade vi runt i hamnen ett tag och letade förtöjningsplats. Pontonbryggorna var fulla och hade tillika tvivelaktigt djup vid lågvatten. De delar av kajen som hade avfendringsbara plankor hade redan besökare förtöjda. Vi låg och valde mellan de rostiga f d fiskebåtar som ligger permanent förtöjda med EU-stöd för att inte fiska, när det brusade i VHF:en.

”Vi anropar den svenska båten. Detta är besättningen på båten med dansk flagga. Vi är inte ombord men ni kan förtöja långsides med oss.” Ett tyskt par med en danskflaggad båt hade stoppat VHF-radion i fickan när de gick iland, insett vår belägenhet från andra sidan viken, och bjöd in oss att förtöja bredvid dem. Mycket sympatiskt.

Det blev några trevliga stunder med dem också, till slut också tillsammans med holländarna.

Strulet

Till sist vill jag beröra det som alla båtmänniskor vet om, nämligen problemerna. För att vara tydlig: Det är inte för dem som jag seglar. De är bara en naturlig del av tillvaron till sjöss. Jag känner mig duktig när jag före-

byggt så att de inte uppstår. Att lösa sådant jag själv ställt till med finner jag ingalunda meriterande.

Båtar går sönder. Vädret blir sämre. Men för att tala med Descartes, Kirkegaard och Kay Pollack så är väl tiotusen kronorsfrågan hur man förhåller sig till detta.

I vårt fall ramlade propellern av medan vi övade inför Yachtmaster-examinationen. Det skedde en meter från bryggan utan fart. Dagtid i vackert väder. Jag väljer alltså att tycka att det skedde lämpligt. Dykaren konstaterade att den hade försvunnit ner i gyttjan, propellerfirman skickade fel storlek, muttern passade inte heller.

När detta var åtgärdat och högvattnet för tredje gången lyfte oss flott så gick impellern i bitar. När kylvattnet slutade att komma för

andra gången så gav jag upp. Det blev ingen Yachtmaster den gången. Men jag kunde få ihop ett sjövärdigt fartyg till hemresan en dag senare vilket var så mycket viktigare. Och Yachtmastern har vi tagit efteråt, i hyrbåt.

Att tre personer blev sjösjuka på vägen hem över Nordsjön gick också att hantera såtillvida att en av dem hellre satt i stänk från varje våg än kom ner under däck. Vi hade alltså en frivillig vakt i trettio timmar. I och för sig med sällskap. Sedan var han invand, sjön lite lägre och det blev party ombord. Vi andra fick vara med och lösa av honom sista dygnet.

Matbudgeten affekteras märkvärdigt positivt av lite vind. Kockbestyren blir ringa. Men frukt, kalla stekta korvar, ost, morötter och yoghurt blev storsäljare.

Sentenser

Ett tyskt ordspråk lär lyda att var och en som gjort en resa har något att berätta. Jag kan bara instämma: Res! Och berätta! Vilken distans som är lämplig är helt individuell.

På mina navigationskurser säger varje år någon att de ännu inte vågat sig ut till Nassa, men kanske efter kursen. Fuglesang åkte runt jorden så många varv att vi tappade räkningen. Några tycker att klubbholmarna är paradiset på jorden, och varför inte? De är ju det. Teknikaliteter, nya platser, möten och strul får ändå sina kvoter fyllda. Så det viktiga blir inte ”hur” eller ”var”, allra minst att jämföra. För min resa är inte din resa. Vi kan till och med vara på samma båt i ett halvår och ändå gjort två olika resor, det har jag egna exempel av. Det viktiga blir snarare att resa. Gör det! Och berätta!

Doktorn som undersökte Hagbard Handfaste sa att ”du måste sluta med de långa havsresorna”. Hagbard invände att han inte varit till sjöss på månader. ”I så fall – börja med långa havsresor igen!”

Håkan Stenhardt, Utbildare Navis